

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. Проаналізовано сутність поняття собівартості продукції сільськогосподарського виробництва, розглянуто особливості аналізу продукції рослинництва та тваринництва, надано рекомендації щодо зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції сільськогосподарського призначення.

Аннотация. Проанализирована сущность понятия себестоимости продукции сельскохозяйственного производства, рассмотрены особенности анализа продукции растениеводства и животноводства, представлены рекомендации по снижению затрат на производство и реализацию продукции сельскохозяйственного назначения.

Annotation. The author analyzed the essence of the concept of the cost of agricultural production and the peculiarities of analyzing livestock and crop production, and gave recommendations on reducing the cost of their production and sale.

Ключові слова: собівартість, сільськогосподарська продукція, аналіз, рослинництво та тваринництво, зниження витрат.

Однією з найважливіших передумов формування ефективно функціонуючих сільськогосподарських підприємств є досконале управління витратами. Ефективність будь-якої підприємницької діяльності залежить від зниження витрат на одиницю продукції чи надання послуг, також зниження собівартості продукції. Основною метою діяльності будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання є отримання максимального прибутку. На суму прибутку, крім рівня цін, можна впливати шляхом зміни структури витрат на виробництво продукції та її обсягу.

Аналіз структури і динаміки витрат за економічними елементами (за змістом) має свою специфіку на сільськогосподарських підприємствах, що свідчить про актуальність даного дослідження.

Аналіз літературних джерел із питань методики аналізу й обліку витрат та калькулювання собівартості продукції в сільському господарстві свідчить про те, що вивченням даної проблеми займався значне коло науковців, а саме: Савицька Г. І., Тлущкевич Н. В., Поліщук В. М., Лобастов І. В., Гузар Б. С., Загребельна А. І., Головка Л. Л., Аніщенко Г. Ю., Савчук В. К., Радостовець В. К., Гринман Г. І., Михалкевич А. П., В. Ластовецький, Шеремет А. Д., Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф. та ін.

Метою статті є дослідження поняття собівартості сільськогосподарського підприємства, розгляд методики аналізу, а також визначення резервів її зниження.

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі матеріальні, технічні, трудові та інші витрати у зв'язку з підготовкою, організацією, виробництвом та реалізацією продукції [1].

Мета аналізу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції полягає у виявленні можливості раціонального використання виробничих ресурсів, інформаційному забезпеченні та всебічній оцінці досягнутих результатів щодо оптимізації витрат, обґрунтування управлінських рішень [2, с. 215].

Аналіз собівартості виробництва сільськогосподарської продукції як загалом, так і окремих її видів зумовлює потребу у відповідному інформаційному забезпеченні. До основних джерел інформаційного забезпечення аналізу витрат на виробництво належать: фінансова та статистична звітність, первинні документи, рахунки бухгалтерського обліку, облікові реєстри, кошториси витрат, матеріали ревізій, результати аналізу витрат за попередні періоди тощо [1].

З-поміж продукції основних галузей визначення собівартості починають саме з продукції рослинництва, оскільки вона значною мірою споживається тваринництвом. Об'єктами розрахунку собівартості в рослинництві є різні види продукції, які одержують від кожної сільськогосподарської культури. Крім того, визначають собівартість незавершеного виробництва, що складається із собівартості сільськогосподарських робіт і вартості спожитих ресурсів для виробництва продукції рослинництва, які виконані (понесені) в поточному році під урожай майбутнього року [3].

Продукція рослинництва після збирання транспортується і відповідним чином доробляється (висушується, очищується, сортується тощо). З огляду на це, виникає необхідність визначення витрат, які повинні бути включені у виробничу собівартість продукції. Відповідно до існуючого становища зерно і насіння соняшнику калькулюються за принципом франко-тік (франко-місце зберігання). При цьому в собівартість зерна включають витрати на доробку продукції. Сіно і солома калькулюються за франко-місцем зберігання, силос – франко-силосною спорудою, включаючи витрати

на виробництво зеленої маси і на силосування, зелений корм – франко-місцем споживання, коренеплоди, картопля – за франко-місцем зберігання [3].

Об'єктами визначення собівартості в тваринництві є основні види продукції. Зокрема, у скотарстві визначають собівартість молока, приплоду, приросту живої маси молодняка всіх вікових груп і дорослої худоби на відгодівлі, а також їх живої маси; у птахівництві – яєць, приросту живої маси і живої маси за відповідними віковими групами кожного виду птиці; у рибництві – собівартість мальків, цьоголіток, риби однорічного віку і товарної риби [4].

Основні показники собівартості, що розраховуються у сільському господарстві, визначено в таблиці.

Основні показники собівартості сільськогосподарської продукції

№	Показники	Порядок визначення	Примітки
1	2	3	4
1	Собівартість 1 центнера коренів буряківництва	Визначають методом вилучення із загальної суми витрат нормативної собівартості гички. Залишкову суму витрат ділять на одержаний обсяг коренів	У насінневому буряківництві розраховують собівартість центнера насіння
2	Собівартості 1 центнера насіння соняшника	Визначають зменшенням загальної суми витрат на вирощування і збирання соняшників на нормативну собівартість соняшнику і кошиків, і одержаний результат ділять на фізичну масу насіння після доробки	У товарному зерновому виробництві розраховується собівартість центнера зерна, зерновідходів і нормативна собівартість центнера соломи
3	Собівартості 1 центнера картоплі	Особливістю визначення є те, що із загальної суми витрат на її вирощування та збирання віднімається вартість нестандартної картоплі, яка згодована худобі, в оцінці за собівартістю кормових буряків з урахуванням поживності	Собівартість продукції окремих овочевих культур визначають окремо по культурах відкритого і закритого ґрунту. У неспеціалізованому овочівництві відкритого ґрунту загальні витрати зменшують на нормативну собівартість гички і розпо-діляють їх залишкову суму за окремими овочевими культурами пропорційно виручці від реалізації основної продукції цих культур
4	Собівартість 1 кормодня в молочному скотарстві	Визначають діленням усієї суми витрат по галузі на кількість кормоднів	Нормативно вважають, що собівартість однієї голови приплоду становить 60 кормоднів. Множенням одержаного приплоду на 60 кормоднів і на собівартість одного кормодня визначають суму витрат, яку відносять на приплід
5	Загальна сума витрат по молочному скотарству	Показник зменшується на витрати, які віднесені на приплід, і на загальну нормативну собівартість гною (планова собівартість тони гною, помножена на її загальний обсяг, одержаний протягом звітного року)	Залишок витрат відносять на молоко. Діленням цих витрат на обсяг одержаного молока визначають собівартість центнера цього виду продукції
6	Загальна сума витрат для визначення собівартості 1 центнера живої маси	Обчислюється сумою початкової балансової вартості тварин на початок року, вартості тварин, переведених на вирощування і відгодівлю протягом року (в обліку – мінус вартість загиблих тварин за оцінкою на початок року), вартості одержаного приплоду і фактичних витрат звітного року (без вартості побічної продукції), віднесених на приріст живої маси тварин. Одержану суму ділять на живу масу поголів'я, що калькулюється	На основі показника визначається собівартість тварин, що реалізуються підприємством, здійснюється грошова оцінка молодняка, який переводиться в основне стадо, і собівартість тварин, що залишилися на кінець року
7	Жива маса поголів'я	Дорівнює живій масі тварин на кінець року плюс жива маса вибулих протягом року тварин (в обліку – без маси загиблих тварин)	У свинарстві на спеціалізованих підприємствах визначають собівартість приросту живої маси за такими віковими групами свиноголів'я, як основне стадо (приріст живої маси поросят до двомісячного віку), поросята двох-чотирьох місяців, поросята старші за чотири місяці, свині на відгодівлі

Закінчення таблиці

1	2	3	4
8	Собівартість 1 000 штук яєць	Із загальної суми витрат по стаду віднімають вартість побічної продукції (послід, пух, перо) з подальшим віднесенням залишкової суми витрат на одержану основну продукцію	По молодняку птиці, як і в яєчному птахівництві, розраховують собівартість центнера живої маси, вилучаючи з усіх витрат вартість побічної продукції. В інкубаційному виробництві визначають собівартість добового курчати

Першочерговим завданням кожного підприємства є зниження собівартості продукції, що виробляється на підприємстві. Шляхи цього зниження для кожного підприємства свої, і їх потрібно визначати, виходячи зі специфіки діяльності підприємства.

Найбільш прийнятними варіантами зниження собівартості одиниці сільськогосподарської продукції вважаються: збільшення обсягів виробництва продукції при одночасному зниженні виробничих витрат; зростання кількості виробленої продукції при незмінних витратах; зростання виробництва продукції швидшими темпами порівняно із збільшенням витрат на її виробництво.

Основними шляхами зниження собівартості сільськогосподарської продукції, як на думку автора, є підвищення урожайності сільськогосподарських культур шляхом упровадження науково обґрунтованих сівозмін, прогресивних систем землеробства, використання високоврожайних сортів та гібридів, раціональної хімізації; розвиток механізації та автоматизації виробництва, застосування нових машин і обладнання, підвищення ефективності використання основних засобів та зростання на цій основі продуктивності праці; зниження матеріаломісткості виробництва продукції шляхом упровадження ресурсо- та енергоощадних технологій; оптимальна концентрація та спеціалізація аграрних підприємств; запровадження наукової організації праці, належного матеріального стимулювання; підвищення якості та скорочення втрат сільськогосподарської продукції.

Науковим результатом даного дослідження є систематизація особливостей визначення собівартості сільськогосподарської продукції, а перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямі є вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки собівартості сільськогосподарської продукції.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Тлущкевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика, практика / Н. В. Тлущкевич // Економічний форум. – 2011. – № 1. – С. 11–21. 2. Аналіз у галузях виробництва і послуг : навч. посібн. / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 240 с. 3. Поліщук В. М. Моделювання собівартості вирощування зернових культур / Поліщук В. М., Лобастов І. В., Мороз А. І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2009. – № 2. 4. Собівартість і проблеми калькуляції продукції скотарства / Гузар Б. С., Загребельна А. І., Головка Л. Л. та ін. // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 1. 5. Ющишина Л. О. Особливості методики аналізу витрат бізнес-процесів у рослинництві [Електронний ресурс] / Л. О. Ющишина. – Режим доступу : <http://vlp.com.ua/node/769>.